

TOPLUMDA DEĞİŞEN ÇOCUK ALGISI, EĞİTİM YÖNTEMLERİ VE İNTERNETİN ETKİLERİNE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Eyüp ÇELİK*
Fatma Betül ÇAT**

Öz

Ülkemizdeki ebeveyn ve ebeveyn adayı bireylerin çocukluğa bakışları, çocuk tanımları, temel aldıkları eğitim yöntemleri ve internetin etkileri hakkındaki görüşlerinin açığa çıkarılması amacıyla 40 yaşın altında 26 erkek, 32 kadın, 40-60 yaşları arasında 7 erkek, 9 kadın, 60 yaşın üzerinde 2 erkek ve 2 kadın; toplamda 78 katılımcı ile görüşülmüş ve ortaya çıkan temalar cinsiyet, kuşak ve dile getirilme sıklıkları açılarından değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda çocuğun farklı olduğuna ilişkin bilincin katılımcılarda mevcut olduğu ve yaş ilerledikçe çocuğun ebeveyn katkılarının da önem kazandığı, çocuk eğitimi konusunda yaş azaldıkça eğitim yöntemlerinin çeşitlendiği ancak geleneksel yöntemlerin etkisinin devam ettiği, internetin olumsuz etkileri konusunda katılımcıların duyarlı olduğu ve kontrollü kullanımı tercih ettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocukluk Duygusu, Çocuk Eğitimi, Çocukların İnternet Kullanımı.

A Qualitative Research About Chancing Child Perception, Methods of Education and Effects of Internet in Society

Abstract

This research was conducted to reveal the views of the parents and prospective parents in our country on the oncept of childhood, the methods of education they applied and their opinions about the effects of the internet. In this context; under the 40; 26 male 32 female, between 40-60; 7 male, 9 female, over the 60; 2 male, 2 female total 78 people were interviewed. The findings were assessed regarding gender-generation and gender-repeat/expression. The results of this research show that the participants are aware of the fact that every single child has a

* Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
eyupcelik@sakarya.edu.tr

** Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi,
betulcat@gmail.com

unique personality. According to the study, while the younger participants use more diverse and modern education techniques, the older ones still use traditional educational methods. In further detail, the participants are fully aware of the adverse effects of the internet, and they take control over their children's use of the internet.

Keywords: Child, Childhood Sentiment, Child Education, Use of Internet.

Giriş

Günümüzde nüfus artış hızının düşmesine ve çocuğa verilen değer ve emeğin artmasına bağlı olarak toplumda çocuğun anlamı ve çocuk eğitiminde kullanılan yöntemler de değişikliğe uğramıştır. Artan teknoloji kullanımı da hem çocukluk kavramının sınırlarını etkilemiş hem de internet kullanımında çocuklar için yapılması gereken düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Bu araştırmada ülkemizdeki çocuk kavramı ele alınmış, kullanılan eğitim yöntemleri sorgulanmış ve internetin çocuk üzerindeki etkilerinin nasıl algılandığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Tarihsel Süreç İçinde Çocuk

Literatür incelendiğinde çocuk kavramının algılanması ve bu algıyı etkileyen faktörler hakkında yapılmış pek çok araştırma ve bu araştırmaların ulaştığı sonuçlar arasında birçok farklılık vardır. Çocuk; aile, eğitim, din ve devlet gibi kurumların oluşturduğu çevrede yetişen, kendisine aktarılan genetik ve kültürel mirasın taşıyıcısıdır (Sağlam, 2001). Günümüzde çocukluk ve çocuk yetiştirme ile ilgili pek çok araştırma ve veri olmasına karşın çocuk gelişiminin bilime konu olması; psikolojinin gelişimi ve IQ testleri sayesinde çocukların eksikliklerinin fark edilmesi ile olmuştur (Clarke, 2003). Çocukluk ile ilgili en çok ses getiren çalışma; kitabında çocukluk kavramının onyedinci yüzyılda ortaya çıktığını, ortaçağda çocukluk kavramı olmadığını iddia eden tarih araştırmacısı Philippe Aries'in 1960 yılında yayınlanan *L'Enfant et la vie familia le sous l'Ancien Régime* (İngilizcesi: *Centuries of Childhood. A Social History of Family Life*. New York, 1962) kitabı olmuştur (Aries, 1962'den aktaran Postman, 1995).

Çocukluğun olmaması iddiasını Aries; çocuğun farklı olduğuna ilişkin bilinç olarak tanımladığı “çocukluk duygusu” ile açıklamış, iddialarını ortaçağda çocuğu ifade eden kelimeler, çocuklara özgü giysi, besin, oyun ve oyuncak olmamasıyla kanıtlandırılmıştır (Onur, 2005). Çocukluğun olmaması; sevgi ve ilgi yoksunluğundan çok biyolojik yaşın tam olarak bilinmemesinden dolayı çocukların dış görünümüne göre yargılanması, çocuk ölümlerinin fazla olması sebebiyle ebeveynlerin çocuğa bağlanmamaları, ailelerin kalabalık üyeler halinde yaşaması gibi faktörlere bağlanmıştır. Aries tezini o dönemde yazılan günce, çizilen tablo ve heykellere dayandırarak desteklemiştir (Ulanowicz, 2005).

16.yy da Protestanlığın doğuşuyla ruhsal ve ahlaki gelişimin sağlanması için çocuk eğitiminde disiplinin ön plana çıktığı ancak kız çocuklarının bu eğitime dahil olmadığı, 17. yy a gelindiğinde ise eğitimde çığır açan ahlakçılar sayesinde zaman içinde artan okullaşmanın etkisiyle uzun çocukluk kavramı, çocuk psikolojisine ilişkin bilinç ve uygun eğitsel yöntemler bulma çabasının ortaya çıktığı belirtilmiştir (Aries, 1962’den aktaran Tan, 1989). 17. ve 18. yüzyılda çekirdek aile ve özel yaşamın ön plana çıkması, azalan bebek ölümleri, romantizm ve Rönesans’ın ortaya çıkmasının çocukların toplumdaki yerini de etkilediği, Protestanlığın ortaya çıkması ve okulların yaygınlaşması, Rousseau’nun “Emile” kitabında çocuk masumiyetini vurgulaması, Locke’un katolik kilisesinin doktrini olan “ilk günah” a karşı çıkarak “tabula rasayı” ortaya atması gibi faktörlerin çocuk kavramı ve eğitimi gibi konuları ön plana çıkardığı savunulmaktadır (Clarke, 2003; Akbaş & Atasü, 2009). Ancak bu ortaya çıkan çocuk kavramının aristokrasi ve erkek çocukları ile sınırlı kaldığı belirtilmektedir (Akbaş & Atasü, 2009). 19. yüzyılda ise sanayileşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte çocuk işçiliği ve çocukların çalışma saatlerinde artış olmasının yanında çocukların yaşam koşullarında iyileştirme çalışmalarına da başlandığı ve okullaşmanın yaygınlaştığı görülmektedir. Son olarak 20. yüzyıla gelindiğinde çocuk sayısındaki azalma, artan refah ve okullaşma çocukları aile için sevgi ve gurur kaynağı haline getirmiş, devletler gelecek

vatandaşları olarak gördükleri çocukların refahını önemsemeye başlamıştır (Clarke, 2003).

Aries'e göre çağdaş çocuk hem okula ve yapması gerekenlere hapsedilmiş hem de bebeci bir şımartılmayla yetenekleri göz ardı edilmiştir (Tan, 1989). 20. yüzyılda çocukluk en doruk yıllarını yaşarken iletişim teknolojilerinin yaygınlaştığı günümüzde ise çocukluğun yavaş yavaş yetişkinlerden bir farkının kalmadığı ve yok olduğu iddia edilmektedir (Holt, 1974; Postman, 1995). Postman (1995)'e göre çocukların iletişim teknolojileri sayesinde yetişkinlerle aralarına bir sınır çizen bilmeme durumu yavaş yavaş ortadan kalkmış ve çocuk özellikle televizyon sayesinde pek çok konuda sansürsüz bir şekilde bilgi sahibi olmaya başlamış, yetişkinler artık bilginin ana kaynağı olarak görülmediği için çocuk suçluluğunun sıklığı ve vahşiliği artmış, düşük yaşlarda madde kullanımı yaygınlaşmış, yetişkin tarzına yakın bir dil ve giyim tarzı ortaya çıkmıştır.

Alanyazındaki bazı araştırmacıların (Holt, 1974; Postman, 1995; Vittachi, 1989; Winn, 1984), zaman içinde çocukluğun daha kötüye gittiğini iddia etmelerine rağmen Heywood (2003) çocukluk kültürünün dönüm noktaları olduğunu ve yıllar içinde başladığı yere geri dönebileceğini ifade etmiştir (Aktaran Onur, 2005). Ancak farklılaşan çocuk görüşleri; her zaman her yerde kullanılacak bir çocuk tanımının yapılamayacağı gerçeğini ortaya çıkarmış ve çocukluğun aslında toplum ve kültürel değerler tarafından inşa edilen bir kavram olduğu sonucuna varılmıştır (Akbaş & Atasü, 2009). Bu durumda toplumlar tarafından ortaya çıkarılan çocuk kavramı eğitsel, toplumsal, ekonomik ve siyasi pek çok kurumdan etkilenmekte, hem de çocuğun kazandığı anlama göre toplumların anlaşılması kolaylaşmaktadır (Tan, 1989). Tarihsel süreç içinde yetişkinin çocuk algısı ve çocukların etkilendiği değişkenler farklılaşırken, çocuğa ilişkin algılar kuşaklar arasında da farklılaşabilir.

Kendisinden önceki ve sonraki dönemlerden farklılaşarak ortak özellikleri olan, aynı dönemde yaşayan 25-30 yıllık yaş grupları kuşak olarak tanımlanmaktadır. (Adıgüzel, v.dğr., 2014).

İçinde bulunulan kuşağın; düşünceleri, öncelikleri, hedefleri, yaşam biçimini, davranışları etkilediği savunulmaktadır. Tarihsel aralık, sosyal olaylar ve kültürel etkilerin farklılaşmasına bağlı olarak Gelenekselciler (1925-1945), BabyBoomer Kuşağı (1946-1964), X Kuşağı (1965-1979), Y Kuşağı (1980-2001) ve yeni oluşmaya başlayan Z Kuşağı (2000-2020) olmak üzere sınıflandırmalar yapılmıştır (Adıgüzel, v.dğr., 2014).

Elkind (1987) günümüz çocuk imajlarını üçe ayırmaktadır; Freud'un cinsellik vurgusu sonucu ortaya çıkan Şehvete Düşkün Çocuk, Bloom ve Bruner'in başını çektiği her yaşta her şeyi öğrenebilen ve modernitenin getirdiği fakirlik, suç ve istismarla mücadele eden Güçlü Çocuk ve antropologlar (Kingsley, Benedict, Mead) tarafından savunulan bilimsel ve teknolojik değişimlere daha kolay uyum sağlayabilen Esnek Çocuktur. Ortaya çıkan bu çocuk imajlarının günümüz ebeveynlerinin; çocuk tanımları, eğitim yöntemleri ve internete bakış açılarından etkilenip etkilenmediği bu araştırmanın sorgulamaları arasındadır.

Allison yaptığı araştırma sonucunda çocukluğun kültürel ve kuşaklar arası bir yer olduğunu çünkü çocuğunda zaman içinde bir yetişkine dönüştüğünü bu bağlamda çocukluk kavramını hem yetişkin kavramsallaştırmasının hem de çocuk yaşantılarının inşa ettiğini savunmaktadır (Allison, 2001). Kuşakların kendi birikimleri içinde çocuk kavramını anlamlandırmaları ve ortaya çıkan çocuk tanımları kuşaktan kuşağa değişmektedir. Bu araştırmada da ülkemizdeki Gelenekselciler, Baby Boomer Kuşağı, X Kuşağı ve Y Kuşağının Z Kuşağını nasıl tanımladığı ve ulaşılan çocuk imajlarının neler olduğu araştırılarak bunların çocuk yetiştirirken kullanılan eğitim yöntemlerini nasıl etkilediği sorgulanacaktır.

Çocuğun Eğitimi

Platon ve Montessori'nin savunduğu meslekten yetişme çocuk bakıcılığından, Pestazzoli ve Froebel'in erken çocukluk eğitiminde ebeveynlerin önemini vurgulamalarına kadar zaman içinde pek çok farklı çocuk eğitim önerisi ortaya atılmıştır (Elkind,

1987). Elkind (2001) zaman içinde değişen aile yapısının çocuk eğitimini etkilediğini savunmuş, modern çekirdek ailede ebeveynlerin sezgisel olarak, geleneksel ailelerinde öğrendikleri eğitim yöntemlerini uyguladıklarını ancak günümüzde ikisi de çalışan; tek ebeveynli, üvey ebeveynli kosmopolit aile ebeveynlerinin çocuk eğitiminde teknik bilgilere gereksinim duyduklarını ifade etmiştir.

Geleneksel çocuk eğitiminde baba evin maddi gereksinimlerinin giderilmesinde rol almakta, çocuk eğitimi annenin bir görevi olarak görülmekte ve ebeveynlerin kendi yetiştirilme tarzları olan baskı, disiplin ve ahlaki normlardan temel alan yetiştirme yöntemlerinin uygulanması şeklinde yürütülmekteydi ancak günümüzde iki ebeveynin de çalışması aile yapısını değiştirmiş ve çocuk yetiştirme yöntemlerinin de geleneksel anlayıştan uzaklaşmasına sebep olmuştur (Tezel-Şahin & Özyürek, 2008). Ancak geleneksel anlayıştan uzaklaşan çocuk eğitiminde de sorunlar oluşmakta; çalışan annelerin çocuklarından kopmanın ve onlarda oluşan duygusal boşluğun oluşturduğu suçluluk duygusuyla gereğinden fazla ödün verdiği savunulmaktadır (Razon, 1983'den aktaran Aktaş, 1994). Günümüzde ailelerin çocuk yetiştirmede karşılaştıkları sorunları sıralayan Aslan'a göre aileler teknolojik değişimlere yeterince uyum sağlayamamakta ve çocuklar TV'nin zararlarından korunamamaktadır (Aslan, 2002). TV'nin oluşturduğu zararlara ek olarak yaygınlaşan tablet kullanımı, akıllı telefonlar ve bilgisayarlar ailelerin çocuklarını oyalamak için kullandıkları birer eğitim gereçlerine dönüşmüştür.

İnternet ve Çocuk

Türkiye genelinde internet erişim imkânına sahip hanelerin oranı 2017 yılı Ağustos ayında önceki yılın Nisan ayına göre %4,4 artarak 80,7 olmuştur; neredeyse her on hanenin sekizinde internete erişim bulunmaktadır. 2015 yılında bu oran %69,5 iken, 2014 yılında %60,2'dir. (TÜİK, 2017, 2016, 2015, 2014). 2014 ve 2015 yıllarında internet kullanım amaçlarından ilki sosyal medya kullanımı, ikincisi çevirim içi haber, gazete, dergi ilk iki sırada yer

alırken 2016 yılında video izlemenin ikinci sırada yer aldığı görülmektedir (TÜİK, 2014, 2015, 2016). TÜİK verilerine göre 06-15 yaş grubundaki çocukların bilgisayar kullanım oranı %60,5, internet kullanım oranı %50,8 ve cep telefonu kullanım oranı %24,3'tür (TÜİK, 2013). Ayrıca 06-15 yaş grubundaki internet kullanan çocukların "%38,2'si interneti iki saat, %47,4'ü üç ile on saat arasında, %11,8'i on bir ile yirmi dört saat arasında %2,6'sı ise yirmi dört saatin üzerinde" kullandığı tespit edilmiştir (TÜİK, 2013). Bu istatistiksel sonuçlar ülkemizde yaşayan çocuklarda internet kullanımının yaygın olduğunu göstermektedir. Bu durum çocuklarda bedensel ve ruhsal açıdan çeşitli sorunların artmasına sebep olabilir. Bunu destekler nitelikte Akbulut (2013) internet kullanımının çocuk ve ergenlerde olumlu beceriler edindirebileceği gibi oturuş, kas ve iskelet sistemi bozuklukları, göz bozuklukları gibi fiziksel; dikkat düşüklüğü ve odaklanma sorunları gibi bilişsel; sınırlı gruplarla sosyalleşme ve sabit fikirli kalma gibi psikososyal sorunlara yol açabileceğini belirtmektedir.

Kaşıkçı, Çağıltay, Karakuş, Kurşun ve Ogan (2014) tarafından yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de çocukların %25'inde, Avrupa'da %32'sinde aşırı internet kullanım alışkanlığı bulunmaktadır. İnternette cinsel içerikli fotoğraf görme oranı Türkiye'de %11, bundan rahatsızlık duyma oranı %48'dir. Siber zorbalığa maruz kalma oranı Türkiye'de %3, Avrupa'da %5'tir. Çalışmanın sonuçlarına göre çocukların internet kullanmada becerilerinin yeterli olmadığı, Türkiye'deki ailelerin üçte ikisi bilişim okuryazarı olmadığı için çocuklara gereken eğitimin verilemediği savunulmaktadır. Turgut (2016) tarafından 9-16 yaşları arasındaki çocuklar üzerinde yürütülen çalışmada siber zorbalığa maruz kalma ve ahlaka aykırı resim görmenin çocukların internette en çok karşılaştıkları risk olduğunu, çocukların internet kullanma becerilerine sahip olsalar da güvenli internet kullanım becerilerine sahip olmadıklarını bulmuştur. Çocukların internet kullanımı ile ilgili yapılan diğer bir çalışma da ebeveynlerin internetin olası zararlarının farkında olmalarına rağmen önlem alma konusunda bilgisiz ve eğitimsiz oldukları ortaya çıkmıştır (Avinç, 2017).

Çocukların bilişim teknolojilerini kullanırken bilinçli kullanıcı olmaları yönünde eğitilmemeleri beraberinde sorunlar da getirmiştir. Çocuk ve gençler üzerinde yapılan araştırmalarda şiddet içerikli çevrimiçi oyun oynayan ergenlerin oynamayanlara göre daha fazla sözel ve fiziksel şiddet uyguladığı (Irwin ve Gross, 1995'den aktaran İli, 2013), sosyal medya kullanımının dışadönüklük, nörotizm ve benlik algısı ile ilintili olduğu (Sanatekin & Aydın, 2010) ve facebook kullanan çocukların iletişim sorunları yaşadığı, bencil ve kendini beğenmiş davranışlar gösterdiği, sabırsız ve saldırgan oldukları (Rosen, 2011) görülmüştür. Çevik (2016) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırma sonucuna göre; internet kullanımı arttıkça internet bağımlılığı, sosyal fobi, depresyon ve yalnızlıkta artmaktadır. Lise öğrencileri üzerinde yapılan bir diğer çalışmanın sonucunda da ebeveyn tutumlarının internet bağımlılığını etkilediği, otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumlarının internet bağımlılık tanılarını, kullanım süresini ve internet kullanım isteğinin şiddetini artırdığı ortaya çıkmıştır (Baykan, 2014). Ayrıca, ortaokul öğrencilerinden toplanan verilere dayalı olarak yapılan bir çalışmada da; internet bağımlılık puanları arttıkça; olumsuz sosyal davranışların arttığı, bağımlılık puanları azaldıkça algılanan akademik başarının arttığı ve anlamlı bir etki olmasa da aileleri tarafından kullanım sürelerine sınırlama koyulan ergenlerin bağımlılık puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmüştür (Doğrusever, 2015).

Sonuç olarak bu araştırma bağlamında incelenen araştırma sonuçları (Örn; Akbaş & Atasü, 2009; Onur, 2005) ve ilgili alanyazında yer alan yayınlar (Örn; Aries, 1960; Postman, 1995) incelendiğinde, yetişkinlerin çocuk algısının, çocuğa yüklenen anlamın, çocuğa toplum ve yetişkinler tarafından sağlanan olanakların ve çocuğun gelişimini etkileyen faktörlerin tarihsel süreç içinde farklılaştığı görülmektedir. Ancak günümüzde yetişkinlerin çocuk algısını, yetişkinlerin çocuğun eğitime bakış açısını, kuşaklar arasında çocuk algısının nasıl farklılaştığını ve internetin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, bu araştırmanın Türkiye'de kuşaklar arası eğitim farklılıklarının ve aile içi ilişkilerin; çocuk tanımlamaları üzerinden yorumlanabilmesi, hızla yaygınlaşan

internet kullanımının çocuklar üzerinde oluşturduğu olumlu ve olumsuz etkiler ile ilgili farkındalığın gelişmesi, çocuk eğitiminde bu etkilerin göz önünde bulundurulup bulundurulmadığının belirlenebilmesi, çocuk eğitiminde kullanılmakta olan yanlış uygulamaların tespit edilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle bu nitel çalışmada aşağıdaki sorular aracılığı ile yetişkinlerin çocuk algısı, yetişkinlerin çocuğun eğitimine bakış açısı, kuşaklar arasında çocuk algısının nasıl farklılaştığı ve internetin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır.

1. Çocuk nedir?
2. Çocuğunuzu nasıl eğitirsiniz?
3. Sizce internet çocuğu nasıl etkiler?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni var olan olguların derinlemesine incelenmesi ve araştırılmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Araştırmanın olguları “çocuk algısı”, “çocuk eğitim yöntemleri” ve “internetin çocuğa etkileri” olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırmada çocuğun anlamı, eğitilme yöntemleri ve internetin etkilerinin belirlenmesi amacıyla görüşme yapılarak ilgili anlamlar ve temalar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla hazırlanan açık uçlu 3 soru sorulmuş ve verilen yanıtlar kaydedilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmada 35’i erkek, 43’ü kadın olmak üzere toplam 78 katılımcı ile görüşülmüştür. Verilerin elde edildiği katılımcılar gruplandırılırken 40 yaş altı bireyler; bekar veya yeni evli, tek çocuklu olmaları, 40-60 yaş arası bireyler; çok çocuklu ve çocuk yetiştirmede tecrübeli olmaları, 60 yaş ve üzeri bireyler yetişkin

çocuklara sahip olma ve torun sahibi olmaları göz önünde bulundurularak gruplandırılmıştır. Görüşülen katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: Örneklemin Özellikleri

	Evli		Bekâr	
	Erkek N	Kadın N	Erkek N	Kadın N
40 yaş altı	7	15	19	17
40-60 yaş	7	9	-	-
60 yaş ve üzeri	2	2	-	-

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Veriler toplanırken yapılandırılmış görüşme formu ve bilgi formu kullanılmıştır. Katılımcılara yaş, cinsiyet, medeni durum ve çocuk sahibi olup olmama sorulmuştur. Olgularla ilgili olarak “Çocuk nedir”, “Çocuğunuzu nasıl eğitirsiniz” ve “İnternet çocuğu nasıl etkiler” soruları yöneltilmiştir. Katılımcılara yönlendirici olunmaması amacı ile başka soru sorulmamıştır. Katılımcılarla yalnız görüşülmüş ve görüşmeler ortalama 10-15 dakika sürmüştür.

Bütün veriler toplandıktan sonra görüşme dokümanları bilgisayar ortamına yazı olarak aktarılmış ve demografik özelliklere göre kategorilendirilmiştir. Oluşturulan kategoriler içerisinde katılımcılar yaşları küçükten büyüğe artacak şekilde sıralanmıştır. Yapılan düzenlemeler sonucunda katılımcılardan elde edilen veriler birkaç kez farklı zamanlarda okunmuş ve sorulara verilen yanıtlara ilişkin ön plana çıkan temalar kodlanmıştır. Kodlama işleminin daha objektif olması amacı ile başka bir uzman tarafından da yapılan kodlama verileri karşılaştırılmış, tespit edilen benzer temalar ortak bir tema altında

toplanmış, birbirinden farklı olarak isimlendirilen temaların düzenlenmesinde fikir alışverişinde bulunulmuş ve çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Bulgular

Katılımcılardan elde edilen verilerin kodlanması sonucunda sorulara verilen yanıtların oluşturduğu temalar ve bu temaları oluşturan yanıt örnekleri aşağıda açıklanacaktır.

Çocuk Algısına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Yetişkinlerin çocuk algısını belirlemeye yönelik katılımcılara sorulan “Çocuk Nedir?” sorusuna verilen yanıtların incelenmesi sonucunda 10 farklı temaya ulaşılmıştır. Verilen yanıtların oluşturduğu temalar ve temaların belirlenmesinde temel alınan örnek katılımcı görüşleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Temalar ve Temaların Belirlenmesinde Temel Alınan Örnek Katılımcı Görüşleri

Çocuğun Biyolojik Yönü	“Zihinsel ve bedensel gelişimini tamamlamamış ve gelişimi devam eden insan yavrusu”, “Biyolojik olarak gelişimini tamamlamamış insan”, “0-18 yaş arası kişiler”, “Gelişen insan yavrusu
Çocuğun Dini Yönü	“Yüce Allah’ın büyük bir nimeti”, “Kutsal bir varlık”, “Şükür ve hamddır”, “Allah’ın insana verdiği, ahiret umududur”, “Allah’ın insana verdiği canlı”
Çocuğun Gelecekle İlişkisi	“İnsanlığa mirasım”, “Yarınlarmızın yapıtaşları”, “Geleceğin teminatı”, “Bireylerin kendilerinden sonra hayata bırakabilecekleri bir nimet”, “Geleceğimizin teminatı”, “Ülkemizin geleceğinin mimarları”
Çocuğa Özgü Nitelikler	“Her şeyi olduğu gibi söyleyendir”, “Safliktır”, “Evin neşesi”, “Huzurdur”,

	“Büyütülmesi kontrol edilmesi gereken varlık”, “Masumiyet”, “Öncelikle çocuk, çocukluk çağının en güzel biçimde yaşaması gereken bu dönemde hayata karşı savunmasız, yalnız bırakılmaması gereken toplumun en küçük bireyleridir.”
Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları	“Evin huzuru, neşesi, havası, aksiyonudur”, “Bir aile için her şeydir”, “Evin şenliği”, “Ailenin mutluluğu”, “İnsanın en güzel eğlencesi”
Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları	“Çocuk evliliğin meyvesidir”, “Aile bağlarını geliştiren, karı-koca iletişimini sıkılaştıran, eşler arasındaki sorumluluğu artıran bir değerdir”, “Çocuklar aile içi bağları güçlendiren, geleceğin teminatıdır”
Çocuğun Topluma Katkıları	“Çocuk anne babanın düşüncelerinin, çevrenin etkisiyle yoğrularak toplumun gelişimine veya gerilemesine olan yansımadır.”
Çocuk İle İlgili Metaforlar	“Bir çocuk bir dünyadır”, “Cevherdir”, “Zamanın gerisinden zamanın bilinmezine yolculuk eden kutsal bir varlıktır”, “Çocuk, yoğrulmuş ama şekil almamış bir hamurdur”, “Değerlendirilmesi gereken bir cevherdir”, Yoğurulmaya hazır bir hamurdur”
Çocuğun Ebeveyne Katkıları	“Çocuk bir yetişkinin riskli bir yaşamı deneyimlemesidir.”, “Bir yandan da insan sanki çocuk sahibi olunca tamamlanıyor. Hayattaki amacını daha iyi anlıyor.”, “Büyüdüğünde işini yapan, sözünü tutan küçük insanlardır.”
Genel İfadeler:	“Hayattır”, “Göz nurudur”, “Risktir”, “Sorumluluktur”, “Nefestir”, “Her şeydir”, “Hayatın anlamıdır”

Katılımcıların verdikleri yanıtlar yorumlanırken katılımcılar cinsiyet, yaş ve medeni durumlarına göre gruplandırılmıştır. Ayrıca bir katılımcının verdiği yanıt birden fazla temayla ilişkili olabilmektedir.

Tablo 3: Kategorilere Göre Temaların Söylenme Sıklığı

40 YAŞ ALTI BEKÂR ERKEK		40 YAŞ ALTI BEKÂR KADIN	
Çocuğun Biyolojik Yönü	8	Çocuğun Biyolojik Yönü	5
Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları	5	Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları	1
Çocuğun Dini Yönü	2	Çocuğun Dini Yönü	0
Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları	5	Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları	0
Çocuğun Gelecek ile İlişkisi	7	Çocuğun Gelecek ile İlişkisi	2
Çocuğun Topluma Katkıları	0	Çocuğun Topluma Katkıları	2
Çocuğa Özgü Nitelikler	5	Çocuğa Özgü Nitelikler	7
Çocuk ile İlgili Metaforlar	3	Çocuk ile İlgili Metaforlar	3
Genel İfadeler	1	Genel İfadeler	2
Çocuğun Ebeveyne Katkıları	0	Çocuğun Ebeveyne Katkıları	0
40 YAŞ ALTI EVLİ ERKEK		40 YAŞ ALTI EVLİ KADIN	
Çocuğun Biyolojik Yönü	0	Çocuğun Biyolojik Yönü	2
Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları	2	Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları	3
Çocuğun Dini Yönü	0	Çocuğun Dini Yönü	2

Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları	0	Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları	2
Çocuğun Gelecek ile İlişkisi	3	Çocuğun Gelecek ile İlişkisi	2
Çocuğun Topluma Katkıları	0	Çocuğun Topluma Katkıları	0
Çocuğa Özgü Nitelikler	2	Çocuğa Özgü Nitelikler	4
Çocuk ile İlgili Metaforlar	1	Çocuk ile İlgili Metaforlar	3
Genel İfadeler	2	Genel İfadeler	7
Çocuğun Ebeveyne Katkıları	1	Çocuğun Ebeveyne Katkıları	1
40-60 YAŞ ARASI EVLİ ERKEK		40-60 YAŞ ARASI EVLİ KADIN	
Çocuğun Biyolojik Yönü	2	Çocuğun Biyolojik Yönü	3
Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları	1	Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları	3
Çocuğun Dini Yönü	1	Çocuğun Dini Yönü	0
Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları	1	Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları	1
Çocuğun Gelecek ile İlişkisi	2	Çocuğun Gelecek ile İlişkisi	0
Çocuğun Topluma Katkıları	0	Çocuğun Topluma Katkıları	0
Çocuğa Özgü Nitelikler	2	Çocuğa Özgü Nitelikler	2
Çocuk ile İlgili Metaforlar	1	Çocuk ile İlgili Metaforlar	2
Genel İfadeler	2	Genel İfadeler	2
Çocuğun Ebeveyne Katkıları	0	Çocuğun Ebeveyne Katkıları	0
60 YAŞ VE ÜZERİ EVLİ ERKEK		60 YAŞ VE ÜZERİ EVLİ KADIN	

Çocuğun Biyolojik Yönü	1	Çocuğun Biyolojik Yönü	0
Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları	0	Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları	0
Çocuğun Dini Yönü	1	Çocuğun Dini Yönü	0
Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları	0	Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları	0
Çocuğun Gelecek ile İlişkisi	0	Çocuğun Gelecek ile İlişkisi	0
Çocuğun Topluma Katkıları	0	Çocuğun Topluma Katkıları	0
Çocuğa Özgü Nitelikler	0	Çocuğa Özgü Nitelikler	0
Çocuk ile İlgili Metaforlar	0	Çocuk ile İlgili Metaforlar	1
Genel İfadeler	0	Genel İfadeler	1
Çocuğun Ebeveyne Katkıları	1	Çocuğun Ebeveyne Katkıları	0

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmada 40 yaş altı bekar erkeklerde Çocuğun Biyolojik Yönü (8) ve Çocuğun Gelecek İlişkisinin (7) en sık kullanılan temalar olduğu, Çocuğun Ebeveyne ve Topluma katkıları konusunda herhangi bir yanıtın verilmediği görülmektedir. Ayrıca Tablo 3'te de görüldüğü gibi araştırma sonucunda 40 yaş altı bekar kadınlar arasında Çocuğa Özgü Nitelikler (7) ve Çocuğun Biyolojik Yönü (5) temaları ön plana çıkmıştır; Çocuğun Dini Yönü, Aile Bağlarına Katkıları, Çocuğun Ebeveyne Katkıları temalarına ise rastlanmamıştır.

Çalışma sonucunda 40 yaş altı evli erkeklerde Çocuğa Özgü Nitelikler (2), Çocuğun Gelecek İlişkisi (2), Aileye Duygusal Katkıları (2), Genel İfadeler (2) temalarına eşit sayıda söz edilmiştir ancak Çocuğun Biyolojik Yönü, Çocuğun Dini Yönü, Aile Bağlarına Katkıları temalarına rastlanmamıştır. 40 yaş altı evli kadınlarda ise

Genel İfadeler (7) teması en sık rastlanan tema olsa da Çocuğun Topluma Katkıları temasına bu kategoride rastlanamamıştır.

40-60 yaş arası erkeklerde; Çocuğun Biyolojik Yönü (2), Çocuğa Özgü Nitelikler (2), Çocuğun Gelecekle İlişkisi (2), Genel İfadeler (2) temaları eşit sayıda ifade edilmiş, Çocuğun Ebeveyne Katkıları ve Çocuğun Topluma Katkıları temalarında herhangi bir yanıtta rastlanamamıştır. 40-60 yaş arası kadınlarda; Çocuğun Biyolojik Yönü (3) ve Aileye Duygusal Katkıları (3) en sık tekrarlanan yanıtlar olmuş; Çocuğun Gelecekle İlişkisi, Çocuğun Dini Yönü, Çocuğun Ebeveyne Katkıları ve Çocuğun Topluma Katkıları temalarında herhangi bir yanıtta rastlanamamıştır.

60 yaş üzeri erkeklerde Çocuğun Biyolojik Yönü (1), Çocuğun Ebeveyne Katkıları (1), Çocuğun Dini Yönü (1); 60 yaş üzeri kadınlarda Genel İfadeler (1), Çocukla İlgili Metaforlar (1) kere yer bulmuştur. 60 yaş ve üzeri katılımcıların yanıtlarında Çocuğun Gelecekle İlişkisi, Çocuğa Özgü Nitelikler, Çocuğun Aileye Duygusal Katkıları, Çocuğun Aile Bağlarına Katkıları, Çocuğun Topluma Katkıları temalarında herhangi bir yanıtta rastlanmamıştır.

Çocuk Eğitimine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara sorulan “Çocuğunuzu Nasıl Eğitirsiniz?” sorusuna verilen yanıtların incelenmesi sonucunda katılımcıların temel aldığı ve almak istediği eğitim yöntemleri ile ilgili 8 farklı temaya ulaşılmıştır. Verilen yanıtların oluşturduğu temalar Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4: Temalar ve Temaların Belirlenmesinde Temel Alınan Örnek Katılımcı Görüşleri

Çocuğa Nitelik Katma Temelli Eğitim	“Çocuğa, öğrenmeyi öğretmeye ve öğretime ve araştırmaya istekli olmasını sağlamaya yönelik eğitim sunmaya çalışırım.”, “Çocuklar bir nevi boş bir hard disk gibidir. Bizler neyi yüklersek dünyaya bakışları o şekilde olacaktır.”, “Çocuğuma hoşgörüyü sevgi ve saygıyı öğretebilmek ve
--	--

	hayatında karşılaşacağı zorluklara karşı koruyabilmek ve düşünce ve bilim alanında kendini yetiştirebilmesine yardımcı olabilecek şekilde eğitirdim.”
Çocuğa Model Olma Temelli Eğitim	“Uygun bir eğitim için çocuğa uygun rol modeller ve çevre sunulmalıdır.”, “Güzel örnek olurum, yapma dediklerimi önce kendim yapmam”, “Kısaca sen nasıl yaşamak istiyorsan çocuğunu öyle eğiteceksin”, “Oğlum babasını taklit ediyor o yüzden babasının örnek davranış ve konuşmalarını alıp uyguluyor.”
Duygu Temelli Eğitim	“Çocuğumu dövmeden, ilgiyle duygusal bir şekilde yetiştiririm”, “Daha çok sevgiyle eğitirim.”, “Baskıyla olmaz, hoşgörülle, sevgiyle ama yeri gelince hata yapmasın diye kızarsın.”, “Dürüst ve sevgiyle büyüttüm.”, “Daha çok severek, az da olsa kızarak. Sevgi ve merhametle, şefkatle yaklaşarak.”
Özgürlük Temelli Eğitim	“Sabahtan akşama kadar okula gidip gelsin, derslerini yapsın yeter diye düşünüyorum”, “Çocuk özgür bırakılmalı, ödülle eğitilmeli.”, “Eğitim kısmı ise bence zorlu bir süreç ama ben daha çok özgür yetiştiririm.”, “Çok üstüne düşerek şımartmam, sevdiğimi çok belli etmem ama hep destek olurum. Arkadaş çevresine göre çok sorun yoksa sınırlamam destek olurum.”, “Kendi halinde büyüdüler.”
Din-Gelenek- Görenek Temelli Eğitim	“Çocuğu her insan kendi dini üzerine eğitir”, “Milli ve manevi değerlerine bağlı olarak yetiştiririm”, “Hem fiziki hem ruhi hem akli gelişimine yönelik örfüne ve özüne bağlı geleceğe dönük dinini bilen bir şekilde yetiştirmek isterim”, “Çocuğu Allah korkusu ile eğitirsin”, “Milliyetçi, devletini seven ve

	her koşulda devletine bağlı olması için gerekli doneleri vererek yetiştirdim.”
Demokratik Tutum Temelli Eğitim	“Çocuğa sürekli müdahale ederek değil aksine kendisinin yaşadığı şeyleri tecrübe ederek doğru yanlış kavramlarını kendisinin ayırt etmesini sağlayarak özgüveni yüksek kaliteli bir insan olmasına yardımcı olarak eğitmektir.”, “Çoğu şeyi ilk elden yaşayarak kendi kararlarını kendisinin vermesini sağladım.”, “Kendini ifade etmesine izin verirdim. Konuşurken kısıtlamazdım. Kendi işini kendi yapmasını sağladım.”
Kontrol-Sınırlama- Temelli Eğitim	Disiplin “Öncelikle iyiyi doğruyu öğretip, bu çerçevede kendi doğrularına ulaşmasını ve bu doğrular dışına çıkmayacak şekilde eğitirim”, “Biraz dayak, biraz yönlendirici olurum. Dayak olmazsa olmaz.”, “Çok katı kuralcıyım, disiplinliyim.”, “Baskıcı ve disiplinli bir şekilde eğittim çocuklarımı.”, “İşimi yaparlarsa sevdim, yapmazlarsa dövdüm.”
Yaklaşım Temelli Eğitim	“Çocuğumuzu eğitirken, sanki saksıda bir gül yetiştirirken nasıl özeniliyorsa öyle itimat gösterilmelidir. Çünkü onlar bizim temsilcilerimizdir bu fani hayatta.”, “Sorduğu sorulara cevap vererek; belirli bir yaşa kadar soru sorar onun için her sorusuna mantıklı cevap vermek gerekir, 15-17 yaşına kadar.”

Katılımcıların verdikleri yanıtlar yorumlanırken katılımcılar cinsiyet, yaş ve medeni durumlarına göre gruplandırılmıştır. Ayrıca bir katılımcının verdiği yanıt birden fazla temayla ilişkili olabilmektedir.

Tablo 5: Kategorilere Göre Temaların Söylenme Sıklığı

40 YAŞ ALTI BEKÂR ERKEK		40 YAŞ ALTI BEKÂR KADIN	
Çocuğa Nitelik Katma Temelli	9	Çocuğa Nitelik Katma Temelli	2
Model Olma Temelli	3	Model Olma Temelli	0
Duygu Temelli	1	Duygu Temelli	2
Özgürlük Temelli	2	Özgürlük Temelli	2
Din- Gelenek- Görenek Temelli	9	Din- Gelenek- Görenek Temelli	1
Demokratik Tutum Temelli	0	Demokratik Tutum Temelli	7
Kontrol- Sınırlama-Disiplin Temelli	2	Kontrol- Sınırlama-Disiplin Temelli	4
Yaklaşım Temelli	1	Yaklaşım Temelli	3
40 YAŞ ALTI EVLİ ERKEK		40 YAŞ ALTI EVLİ KADIN	
Çocuğa Nitelik Katma Temelli	1	Çocuğa Nitelik Katma Temelli	4
Model Olma Temelli	0	Model Olma Temelli	1
Duygu Temelli	2	Duygu Temelli	3
Özgürlük Temelli	1	Özgürlük Temelli	0
Din- Gelenek- Görenek Temelli	1	Din- Gelenek- Görenek Temelli	2
Demokratik Tutum Temelli	1	Demokratik Tutum Temelli	4
Kontrol- Sınırlama-Disiplin Temelli	2	Kontrol- Sınırlama-Disiplin Temelli	4
Yaklaşım Temelli	0	Yaklaşım Temelli	2

40-60 YAŞ ARASI EVLİ ERKEK		40-60 YAŞ ARASI EVLİ KADIN	
Çocuğa Nitelik Katma Temelli	1	Çocuğa Nitelik Katma Temelli	1
Model Olma Temelli	0	Model Olma Temelli	0
Duygu Temelli	3	Duygu Temelli	3
Özgürlük Temelli	1	Özgürlük Temelli	0
Din- Gelenek- Görenek Temelli	1	Din- Gelenek- Görenek Temelli	4
Demokratik Tutum Temelli	0	Demokratik Tutum Temelli	4
Kontrol- Sınırlama-Disiplin Temelli	0	Kontrol- Sınırlama-Disiplin Temelli	2
Yaklaşım Temelli	1	Yaklaşım Temelli	0
60 YAŞ VE ÜZERİ EVLİ ERKEK		60 YAŞ VE ÜZERİ EVLİ KADIN	
Çocuğa Nitelik Katma Temelli	1	Çocuğa Nitelik Katma Temelli	0
Model Olma Temelli	0	Model Olma Temelli	0
Duygu Temelli	0	Duygu Temelli	0
Özgürlük Temelli	0	Özgürlük Temelli	0
Din- Gelenek- Görenek Temelli	1	Din- Gelenek- Görenek Temelli	0
Demokratik Tutum Temelli	0	Demokratik Tutum Temelli	0
Kontrol- Sınırlama-Disiplin Temelli	0	Kontrol- Sınırlama-Disiplin Temelli	2
Yaklaşım Temelli	0	Yaklaşım Temelli	0

Kategorilerin ayrıntılarına bakıldığında 40 yaş altı bekar erkeklerde Çocuğa Nitelik Katma Temelli (9 kez) ve Din Gelenek Görenek Temelli (9 kez) eğitim temalarının en sık kullanılan temalar olduğu görülmüştür. Bu kategoride Demokratik Tutum Temelli eğitim konusunda herhangi bir yanıt verilmemiştir. 40 yaş altı bekar kadınlar arasında en sık rastlanan tema Demokratik Tutun Temelli (7) eğitim olmuştur. Model Olma Temelli eğitim temasına hiç rastlanmamıştır.

40 yaş altı evli erkeklerde Duygu Temelli (2) ve Kontrol-Sınırlama ve Disiplin Temelli (2) eğitim temalarına eşit sayıda rastlanmıştır ancak Model Olma ve Yaklaşım Temelli eğitim temalarına rastlanmamıştır. 40 yaş altı evli kadınlarda Demokratik Tutum Temelli (4), Kontrol- Sınırlama-Disiplin (4) ve Çocuğa Nitelik Katma Temelli (4) eğitim temaları en çok rastlanan tema olmuştur. Bu kategoride Özgürlük Temelli eğitim teması ile ilgili herhangi bir yanıt verilmemiştir.

40-60 yaş arası erkeklerde; Duygu Temelli (3) eğitim teması en sık rastlanan tema olmuştur. Bu kategoride Model Olma Temelli, Demokratik Tutum Temelli ve Kontrol- Sınırlama- Disiplin Temelli eğitim temalarında herhangi bir yanıtla rastlanmamıştır. 40-60 yaş arası kadınlarda; en sık rastlanan Demokratik Tutum Temelli (4) ve Din Gelenek Görenek Temelli (4) eğitim temaları olmuş; Model Olma Temelli, Özgürlük Temelli ve Yaklaşım Temelli eğitim temalarını içeren bir yanıtla rastlanmamıştır.

60 yaş üzeri erkeklerde Çocuğa Nitelik Katma Temelli (1) ve Din Gelenek Görenek Temelli (1) eğitim temalarına; 60 yaş üzeri kadınlarda da Kontrol- Sınırlama- Disiplin Temelli (2) eğitim temalarına rastlanmıştır. 60 yaş ve üzeri katılımcıların yanıtlarında Model Olma Temelli, Duygu Temelli, Demokratik Tutum Temelli, Özgürlük Temelli ve Yaklaşım Temelli eğitim temaları ile ilgili yanıtlara rastlanmamıştır.

İnternetin Çocuk Üzerindeki Etkilerine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara sorulan “Sizce İnternet Çocuğu Nasıl Etkiler?” sorusuna verilen yanıtların incelenmesi sonucunda katılımcıların internete ilişkin görüşleri ile ilgili 6 farklı temaya ulaşılmıştır. Verilen yanıtların oluşturduğu temalar Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6: Temalar ve Temaların Belirlenmesinde Temel Alınan Örnek Katılımcı Görüşleri

Kullanıma Bağlı	“Çocuğa güvenli internet öğretilirse hangi sitelere girmesi gerektiği kontrol edilirse çok yararlı olur fakat başıboş bırakılırsa bu çocuk gelecekte facia olur.”, “Çocuğun yaklaşımına bağlı, faydalanmak isterse birçok fayda sağlar.”, “Çocuğa internet ve medyayı doğru kullanmayı öğretmeliyiz. Eğer doğru kullanırsa çocuğa artı olarak döner, yanlış kullanırsa bağımlılık yaratabilir. Bu yüzden çocuğun hangi durumlarda internetten faydalanması gerektiğini öğretmek ve anlatmak gerekir.”
Kontrollü Kullanım	“Kullanış açısına göre değişir. İyi veya kötü etkileyebilir. Lakin toplumumuzun temeli olan törenin gereği olan edep son zamanlarda internetteki hızlı bilgi alışverişi sebebiyle ayaklar altına alınmaya başlanmıştır. Bu sebeple kısıtlı bir internet kullanımı çocukların daha iyi bir birey olabilmeleri için elzemdir.”, “Bizi kötü etkilemiyor. Çocuk aileden aldığı eğitime göre yorum yapıp ona göre değerlendirir ama karar ailenindir.”
Yararlıdır	“Çocukların ilkökul çağından itibaren kesinlikle internetle iç içe olmalarını ve özellikle yazılım konusunda kendilerini yetiştirebilmelerini ve buna her türlü

	<p>olanağın sağlanması gerektiğini düşünmekteyim”, “İnternet çocuğu olgunlaştırır. Yaştlarına nazaran daha üstün bir düşünsel kabiliyete sahip olmasını sağlar.”</p>
Zararlıdır	<p>“İnternet sokakların kolluksuz halidir. Güvenli kullanılmadıkça her türlü pislğin görülebileceğı bir mecradır. Haliyle güvenliksiz kişiler ve siteler hem ahlaki, hem de psikolojik olarak insanı yanlış bir duruma sokar.”, “Çok zararlı. Çocukları hem tembelleştiriyor hem de oradan hoş olmayan görüntüler izleyebilirler.”, “Çocuk orada gördüklerine benzemeye çalışır o yüzden zararlıdır.”, “Zararlı. Çocuğu üretkenlikten uzaklaştırıp tembelleştiriyor.”</p>
Olumsuz Etkiler	<p>“Olumsuz etkiler. Zihinsel ve bedensel olarak çok farklı bir gelişmişlik oluşturur. Bu doğrultuda ilerde psikolojik olarak olumsuz etkileri olabilir.”, “Olumsuz etkiler. Oyun oynaması gerekirken, arkadaşlarıyla iletişim kurması gerekirken asosyal yetişiyor. Bağımlı yetişiyor. Faydası var ama çocuk için internet erkendir.”</p>
Nötr İfade	<p>“İnternet çocukların hayatı, gelecek nesilleri internetsiz düşünemiyorum”, “Hem olumlu hem olumsuz etkiler. Çocuğu gerçek hayattan uzaklaştırıyor bu olumsuz ama kendisinden uzaktaki insanlarla yakınlaşmasını sağlıyor bu olumlu.”, “İnternet çocuğu çocuğun istediğı şekilde etkiler.”</p>

Katılımcıların verdikleri yanıtlar yorumlanırken katılımcılar cinsiyet, yaş ve medeni durumlarına göre gruplandırılmıştır. Ayrıca

bir katılımcının verdiği yanıt birden fazla temayla ilişkili olabilmektedir.

Tablo 7: Kategorilere Göre Temaların Söylenme Sıklığı

40 YAŞ ALTI BEKÂR ERKEK		40 YAŞ ALTI BEKÂR KADIN	
Kullanıma Bağlı	1	Kullanıma Bağlı	5
Kontrollü Kullanım	8	Kontrollü Kullanım	0
Zararlıdır	3	Zararlıdır	3
Yararlıdır	2	Yararlıdır	1
Olumsuz Etkiler	6	Olumsuz Etkiler	8
Nötr ifade	2	Nötr ifade	2
40 YAŞ ALTI EVLİ ERKEK		40 YAŞ ALTI EVLİ KADIN	
Kullanıma Bağlı	4	Kullanıma Bağlı	2
Kontrollü Kullanım	3	Kontrollü Kullanım	8
Zararlıdır	1	Zararlıdır	1
Yararlıdır	0	Yararlıdır	1
Olumsuz Etkiler	0	Olumsuz Etkiler	6
Nötr ifade	0	Nötr ifade	0
40-60 YAŞ ARASI EVLİ ERKEK		40-60 YAŞ ARASI EVLİ KADIN	
Kullanıma Bağlı	0	Kullanıma Bağlı	3
Kontrollü Kullanım	2	Kontrollü Kullanım	1
Zararlıdır	1	Zararlıdır	1
Yararlıdır	0	Yararlıdır	0

Olumsuz Etkiler	4	Olumsuz Etkiler	4
Nötr ifade	0	Nötr ifade	0
60 YAŞ VE ÜZERİ EVLİ ERKEK		60 YAŞ VE ÜZERİ EVLİ KADIN	
Kullanıma Bağlı	1	Kullanıma Bağlı	0
Kontrollü Kullanım	0	Kontrollü Kullanım	0
Zararlıdır	1	Zararlıdır	1
Yararlıdır	0	Yararlıdır	0
Olumsuz Etkiler	0	Olumsuz Etkiler	1
Nötr ifade	0	Nötr ifade	0

Kategorilerin ayrıntılarının bakıldığında 40 yaş altı bekar erkeklerde Kontrollü Kullanım (8) ve Olumsuz Etkiler (6) ifadelerini içeren yanıtların en çok dile getirilen temalar olduğu görülmüştür. En az rastlanan yanıt Kullanıma Bağlı (1) olmuştur. 40 yaş altı bekar kadınlar arasında en çok ifade edilen tema Olumsuz Etkiler (8) olurken, Kontrollü Kullanım teması ile ilgili herhangi bir yanıt rastlanılmamıştır.

40 yaş altı evli erkekler arasında Kullanıma Bağlı (4) ve Kontrollü Kullanım (3) temaları en sık kullanılan temalar olmuş; Yararlıdır, Olumsuz Etkiler ve Nötr İfade temalarına bu kategoride rastlanmamıştır. 40 yaş altı evli kadınlar arasında Kontrollü Kullanım (8) ve Olumsuz Etkiler (6) temaları ön plana çıkmış; Nötr İfadelere bu kategoride rastlanmamıştır.

40-60 yaş arası evli erkekler arasında en sık verilen yanıt Olumsuz Etkiler (4) olmuş; Kullanıma Bağlı, Yararlıdır, Nötr İfade temalarına bu kategori de rastlanmamıştır. 40-60 yaş arası evli kadınlarda Olumsuz Etkiler (4) ve Kullanıma Bağlı (3) temaları ön

plana çıkmış; Yararlıdır ve Nötr İfade içeren yanıtlara bu kategoride rastlanmamıştır.

60 yaş üzeri evli erkeklerde Kullanıma Bağlı (1) ve Zararlıdır (1); kadınlarda Zararlıdır (1), Olumsuz Etkiler (1) kere ifade edilmiştir. Geriye kalan Kontrollü Kullanım, Yararlıdır ve Nötr İfade içeren yanıtlar bu kategoride bulunmamaktadır.

Katılımcıların internetin çocuk üzerindeki etkilerini nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmak amacıyla sorulan “Sizce internet çocuğu nasıl etkiler?” sorusuna verilen yanıtların tamamına bakıldığında en çok Olumsuz Etkiler (29) yanıtının verildiği ve bunu Kontrollü Kullanım (22) ve Kullanıma Bağlı (16) temalarının takip ettiği görülmüştür. Zararlıdır (12) kişi tarafından dile getirilmiş ve Nötr İfade (4), Yararlıdır (4) yanıtları da belirtilen sayıda yer bulmuştur.

Tartışma

“Çocuk Nedir” sorusuna verilen yanıtların araştırmanın en önemli amaçları olan; kültürel değerlerimiz içinde “çocukluk duygusu” yani çocuğun farklı olduğuna ilişkin bilinç ve toplumumuzda çocuğun anlamının ortaya çıkarması hedeflenmiştir. Çocuğun farklı olduğuna ilişkin bilinci kapsayan temalar olan Çocuğa Özgü Nitelikler katılımcıların verdiği 125 farklı yanıtın 22 sini, Çocuğun Biyolojik Yönü 21 ini oluşturmuştur. Bu sonuçlara bakılarak çocuğun farklı olduğuna ilişkin bilincin toplumumuzda var olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Kağıtçıbaşı ve Ataca (2015) tarafından çocuğun değeri ile ilgili yapılan araştırmada düşük sosyoekonomik düzey ve kırsal bölgede yaşamdan yüksek sosyoekonomik düzey ve kentsel yaşama doğru kişilerin çocuğa atfettikleri ekonomik/yararcı değer ve erkek çocuk tercihlerinin değişerek çocuğun psikolojik değerinin arttığını bulmuşlardır. Buna ek olarak artan yaşla birlikte erkek çocuğuna verilen önem ve çocuğun ekonomik değeri de ebeveynler için yükselmiştir. Bu araştırmada ulaşılan verilerin özellikle erkek katılımcılar açısından Kağıtçıbaşı ve Ataca'nın (2015) araştırması ile paralel olduğu söylenebilir çünkü erkek

katılımcıların kadın katılımcılara göre çocuğun gelecekle ilişkisine ve aile bağlarına katkısına daha çok vurgu yaptıkları görülmüştür. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2006 yılında 48 bin kişi ile yapılan ve 2011 yıllarında 44 bin kişi ile tekrar edilen Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına göre neslin erkek çocuk tarafından devam ettirileceği ifadesi erkek katılımcılar tarafından daha çok dile getirilmiş ve dile getirilme oranı seneler içinde artmıştır. Aynı şekilde çocuğun eşleri birbirine yaklaştırdığı düşüncesi erkek katılımcılarda daha yaygın olarak dile getirilmiş ve yıllar içinde artmıştır (Aybars, 2014). Araştırma bulgularının yukarıda söz edilen araştırma sonuçları ile paralellik göstermesi ülkemizde özellikle erkeklerin; çocuğu aileyi bir arada tutan, evliliği devam ettiren bir güç olarak gördükleri, çocuklarını gelecek için bir güvence olarak düşündükleri, soylarını devam ettirme misyonunu taşıyan çocuklarını anlamsal açıdan bu temalara oturttukları yorumu yapılabilir. Araştırmada ulaşılan 60 yaş üzeri kişilerde dini yönü ve ebeveyne desteğinin vurgulanması ve yaş azaldıkça çocuğun duygusal ve psikolojik değerinin artması da hem Kağıtçıbaşı ve Ataca'nın (2015) hem de Türkiye Aile Yapısı Araştırmasında (2014) ulaşılan verilerle benzerlik oluşturmuştur.

Ülkemizdeki çocuk yetiştirme stillerinin araştırılması ve kuşaklar açısından karşılaştırılabilmesi amacıyla sorulan "Çocuğunuzu nasıl eğitirsiniz?" sorusuna katılımcıların tamamı göz önünde bulundurulduğunda en çok değinilen temaların; Çocuğa Nitelik Katma Temelli (19) ve Din Gelenek Görenek Temelli (19) eğitim temalarının olduğu görülmüştür. Katılımcıların verdiği yanıtlara bakılarak ülkemizde hala geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerinin etkin olarak kullanıldığı ve çocuğa değer katma, karakter eğitimi gibi konuların ön plana çıktığı yorumu yapılabilir. T. C. Başbakanlık (2010) tarafından yapılan Türkiye'de Aile Değerleri Araştırmasına göre ailelerin çocuklarında önemsedikleri özelliklerin dile getirilme yüzdesi; büyüklerine saygılı olması (%99,7), özgüvenli olması (%99,6), kendi hakkını savunabilmesi (%99,3), bağımsız düşünebilme-karar verebilme (%98,2) olmuştur. Ailelerin bu karakter özelliklerine önem vererek çocuklarını bu yönde eğitmeleri de araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Çocuğa Nitelik Katma Temelli eğitim teması için 12

erkek katılımcıya karşılık 7 kadın katılımcı; Din Gelenek Görenek Temelli eğitim temasında da aynı şekilde 12 erkek katılımcıya karşılık 7 kadın katılımcının yanıtlarına rastlanmıştır. Karakter eğitimi ve din gelenek görenek temelli eğitim yöntemlerinin erkek katılımcılar arasında daha yaygın olduğu sonucuna ulaşılabilir. En az değinilen temaların Özgürlük Temelli (6) ve Model Olma Temelli (4) eğitim temaları olması da yine ülkemizde geleneksel temaların hala etkin olmasına bir kanıt oluşturabilir.

Ahioğlu-Lindberg (2012)'in Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi çocukluk anılarında çocuk yetiştirme yöntemlerini karşılaştırdığı araştırmasında her iki dönemde de çocuk eğitiminde dayak, sevgiden yoksun bırakma ve korkutmanın yaygın olarak kullanıldığı, din eğitimine önem verildiği, Cumhuriyet döneminde milli ve manevi değerlerinde çocuk kitaplarında yer bulmaya başladığı görülmüştür. Kuşaklar açısından bakıldığında da Ahioğlu-Lindberg (2012)'in araştırmasına benzer olarak üst yaşlarda eğitim yöntemlerinde geleneksel otoriter eğitim yöntemlerinin daha yaygın olduğu, katılımcıların yaşı azaldıkça çocuk eğitiminde geleneksel yöntemlere ek olarak daha demokratik ve karakter eğitimine yönelik yaklaşımlarında arttığı söylenebilir. Kadın ve erkek katılımcılar verilen yanıtlar açısından karşılaştırıldığında en dikkat çeken sonucun 15 kadın katılımcıya karşılık 1 erkek katılımcı tarafından dile getirilen Demokratik Tutum Temelli eğitim temasında ortaya çıktığı görülmüştür. Kontrol-Sınırlama-Disiplin temasında da 12 kadın katılımcıya karşılık 4 erkek katılımcının bu temayı içeren yanıtları olduğu görülmüştür. Kadın katılımcılar arasında hem Demokratik Tutum Temelli hem de Kontrol-Sınırlama-Disiplin Temelli eğitim temalarının benzer şekilde yüksek çıkması dikkat çekicidir. Bulguların Tezer-Şahin ve Özyürek'in (2008) annelerin babalara göre daha demokratik tutuma sahip olduğu ve çocuk yetiştirmede geleneksel yöntemin kullanıldığı sonucuna ulaştıkları araştırmaları ile Şanlı ve Öztürk'ün (2012) annelerin eğitim seviyesi ve yaşı yükseldikçe, çalışmaya hayatına katıldıkça aşırı koruyucu disiplinli tutumları yerine demokratik tutum gösterme eğiliminde oldukları sonucuna ulaştığı araştırmayla paralellikler taşımaktadır.

Katılımcıların internetin çocuk üzerindeki etkilerini nasıl algıladıklarının ortaya çıkarılması amacıyla sorulan “Sizce internet çocuğu nasıl etkiler?” sorusuna verilen yanıtlar altı farklı tema ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan temalar genelinde 87 yanıtta 29’u Olumsuz Etkiler temasına, 22 tanesi Kontrollü Kullanım temasına aittir. Ülkemizde ebeveyn ve ebeveyn adayı bireylerin interneti tamamen zararlı görmedikleri ancak kontrolsüz kullanımlarda çocukların internetin olumsuz etkilerine maruz kalabilecekleri hakkında bilince sahip oldukları söylenebilir. Aynı şekilde Demirel ve arkadaşları (2012) tarafından 247 ebeveyn ile yapılan araştırmaya göre ebeveynlerin %75,3’ünün internetin çocuklar için güvensiz olduğunu düşündükleri, 81.4 oranında BTK’nın güvenli internet hizmetini destekledikleri ancak ebeveynlerin yalnızca %36,9’u internet filtresi kullanmakta olduğu görülmüştür. Kalan’ın (2010) yaptığı araştırmada da benzer şekilde okul öncesi kademedeki eğitim gören çocukların ebeveynlerle yaptığı araştırmada; katılımcıların medya konusunda bilinçli oldukları ve kontrollü kullanımı esas aldıkları ancak “medya okuryazarlığı” konusunda bilgi sahibi olmadıkları sonuçlarına ulaşmıştır. Bu durumda ülkemizdeki ebeveynlerin internetin etkileri konusunda bilgi sahibi olup kontrol eğiliminde oldukları ancak kontrollü kullanım uygulamaları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucu çıkarılabilir. Kadın ve erkek katılımcılar açısından karşılaştırıldığında en çok farkın 10 erkek katılımcıya karşılık 19 kadın katılımcı tarafından dile getirilen Olumsuz Etkiler temasında ortaya çıktığı görülmektedir. Kontrollü Kullanım temasında da 13 erkek katılımcıya karşılık 9 kadın katılımcının yanıtlarına rastlanmıştır. Kadın katılımcıların olumsuz etkilerin bilincinde olduğu ancak kontrol etme noktasında erkek ebeveynin kontrolüne gereksinim duyuyor olabilecekleri yorumu yapılabilir. Kuşaklar açısından değerlendirildiğinde yaş arttıkça internetin etkileri konusunda daha olumsuz bir görüşün hâkim olduğu yorumu yapılabilir.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda araştırmaya katılan bireylerde “çocuk duygusu”, çocuğun farklı olduğuna ilişkin bilincin mevcut

olduğu ve en önemli farkın erkek katılımcıların çocuğu gelecek için bir umut niteliği taşıması ve aileyi bir arada tutan bir unsur olarak görmelerinde olduğu görülmüştür. Kuşaklar arasında çocuğa verilen değer 60 yaş altındaki bireylerde benzer olduğu, çocuğun duygusal değeri ve çocuğun geleceğe dair bir umut anlamı taşıdığı, 60 yaş üzeri bireylerde ise çocukların ebeveynlere olan katkılarının daha ön plana çıktığı görülmüştür. Bu sonuçlara bakılarak ülkemizde çocuğun hala yetişkinden farklı olarak algılandığı, metalaştırılmadığı, masumiyetini kaybetmediği ve ailelerin ekonomik bir yük olarak görmedikleri sonuçları çıkarılabilir. Ancak artan teknoloji kullanımı, çocukluğun giderek giyim tarzı, dil, suç ve madde kullanımı gibi konularda yetişkin dünyasının bir parçası haline gelmesi ülkemizde de olasıdır. Bu yüzden ebeveynlerin ve çocuk eğitimcilerinin çocuk hakları, çocukluk duygusu, çocuk ihmal ve istismarı ve çocuğun yetişkin olarak görülmesinin zararları hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Araştırmada çocuk eğitimi konusunda çocuğa nitelik katma yani karakter eğitimi ve din-gelenek- görenek temelli eğitim temalarının yaygın olduğu; yaş azaldıkça geleneksel baskıcı-otoriter anlayışlardan daha duyu ve karakter eğitiminin de dahil olduğu eğitim yöntemlerinin benimsendiği, eğitim yöntemlerinin çeşitlendiği ancak geleneksel yöntemlerin etkilerinin devam ettiği görülmüştür. Karakter eğitimi ve çocuğa duygusal olarak yaklaşmanın olumlu etkileri olsa da hala yaygın olarak kullanılan otoriter-baskıcı geleneksel eğitim yöntemlerinin çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olacağı açıktır. Ebeveyn ve ebeveyn adaylarının demokratik ve çağdaş eğitim yöntemleri hakkında bilgilendirilmeleri ve kullanılan eğitim yöntemlerinin çocuklar üzerindeki olası etkileri hakkında eğitilmeleri gereklidir.

İnternetin etkileri ile ilgili ulaşılan sonuç katılımcıların interneti tamamen zararlı görmedikleri ancak olumsuz etkilerinin olabileceğinin bilincinde oldukları, kontrollü kullanımı tercih ettikleri yönündedir. 60 yaş üzeri bireyler diğer yaşların aksine interneti zararlı görmektedir. Bununla ilgili ülkemizde medya okuryazarlığı ve güvenli internet kullanımı konusunda ailelerin ve çocuk eğitimcilerinin eğitilmeleri ve bilgilendirilmeleri

gerekmektedir. İnternetin verimli kullanımı konusunda ebeveynlerin çocuklarını eğitmeleri ve bilgilendirmeleri için gereken teşvik sağlanmalıdır.

Ülkemizde çocuk ile ilgili pek çok araştırma ve çalışma yapılmaktadır ancak bu araştırmaların sayısı artırılabilir çünkü çocuk bir ülkenin en önemli değeri ve kaynağıdır. Araştırma 78 katılımcı ile yürütülmüş ve nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Özellikle çocuk algısı ve çocukluk duygusu ile ilgili nicel veri kaynaklarının eksik olması araştırmanın en önemli sınırlılığıdır. Sonraki araştırmalarda bu konu ile ilgili nicel veri kaynakları oluşturulabilir. Ayrıca çalışma özellikle 60 yaş üzeri katılımcıların sayısı yönünden zayıf kalmıştır bu sebeple örneklemin genişletilerek araştırmanın tekrarlanabilmesi mümkündür.

Kaynakça

- Adıgüzel, O., Batur, Z. H., & Eksili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 165-182.
- Ahioglu-Lindberg, E. N. (2012). Çocuk yetiştirme açısından Türkiye'de çocukluğun tarihi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(31), 41-52.
- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-68.
- Akbaş, E., & Atasü, R. (2009). Modern çocukluk paradigmasının oluşumu- eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 95-103.
- Aktaş, Y. (1994). Çalışan anne ve çocuğu. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 36, 7-11.
- Allison, J. (2001, Ekim). Yeni çocukluk sosyolojisinde sorunlar, yaklaşımlar ve pratikler. B. Onur, 3. *Ulusal Çocuk Kongresi-Dünyada ve Türkiye'de Değişen Çocukluk* içinde (ss. 27-36). Ankara: Çocuk Kültürü Araştırma Ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Aslan, K. (2002). Değişen toplumda aile ve çocuk eğitiminde sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2), 25-33.
- Avinç, Z. (2017). *0-8 yaş arasındaki çocukların internet ve mobil teknoloji alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Aybars, A. İ. (2014). Anne baba ile çocuklar arasındaki ilişkiler. M. Turgut, S. Feyzioğlu, *Türkiye aile yapısı araştırması tespitler, öneriler* içinde (ss. 210-231). İstanbul: Araştırma ve Sosyal Politika Serisi (07).

- Baykan, N. (2014). *Anne-baba tutumları ile internet bağımlılık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Clarke, J. (2003). *Inter-disciplinary perspective: histories of childhood*. Edit. D. Wyse, *Childhood Studies: An Introduction*. Blackwell Publishing Malden, MA, Oxford, UK.
- Çevik, Ç. (2016). *İnternet kullanım süresinin ergenler üzerindeki psikolojik etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Çok, F. (1989). Dünün, bugünün, yarının çocuğu. *Eğitim Ve Bilim Dergisi*, 13(1), 14-23.
- Demirel, M., Yörük, M., & Özkan, O. (2012). Çocuklar için güvenli internet: güvenli internet hizmeti ve ebeveyn görüşleri üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 54-68.
- Elkind, D. (2001, Ekim). Değişen dünyada çocuk yetiştirme ve eğitim. B. Onur, 3. *ulusal çocuk kongresi- dünyada ve Türkiye’de değişen çocukluk* içinde (ss. 15-25). Ankara: Çocuk Kültürü Araştırma Ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Gündüz-Kalan, Ö. (2010). Medya okuryazarlığı ve okul öncesi çocuk: ebeveynlerin medya okuryazarlığı bilinci üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 59-74.
- İli, K. (2013). Sosyal medya ortam ve araçlarının öğrenci davranışlarına etkisi. 3 Ocak 2017 tarihinde <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/1796/105fca91-5f67-4e62-8845-fdb13dd6b532.pdf?sequence=1> adresinden alındı.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Ataca, B. (2015). Value of children, family change, and implications for the care of the elderly. *Cross-Cultural Research*, 49(4), 374-392.

- Kaşıkçı, D. N., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E., & Ogan, C., (2014), Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(171), 230-243.
- Onur, B. (2005). Çocukluğun dünü ve bugünü. *Kebikeç Dergisi*, 19, 99-112
- Onur, B. (1997). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yok oluşu*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Rosen, D. L. (2011). Social networking's good and bad impacts on kids. 8 Mart 2017 tarihinde <http://www.apa.org/news/press/releases/2011/08/social-kids.aspx> adresinden alındı.
- Sağlam, İ. (2001), Çocuklarda davranışların şekillenmesinde etkili olan faktörlere teorik bir yaklaşım. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 10(2), 209-223.
- Sanaktekin, H. O., & Aydın, A. A., (2010). Effects of personality traits in social media use. 28 Mart 2017 tarihinde https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1692156 adresinden alındı.
- Şahin, M. C. (2007). Sanayi toplumundan sanayi sonrası topluma farklılaşan gençlik hallerinin sosyolojik görünümü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 157-177.
- Şanlı, D., & Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Tan, M. (1989). Çağlar boyunca çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 22(1), 71-88.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) (2010). *Türkiye’de aile değerleri araştırması* (Yayın No: 145). Ankara. 10.01.2018 tarihinde http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/kutuphane_61_turkiyede_aile_degerleri.pdf adresinden alındı.

Tezel-Şahin, F., & Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.

Turgut, Y.E. (2016). *Çocukların mobil internet deneyimleri: kullanım, risk faktörleri ve risklerle başa çıkma stratejilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

TÜİK, (2014). Temel Doğurganlık Göstergeleri İstatistiklerle Kadın, Sayı: 16056. 05 Mart 2014 TÜİK Haber Bülteni. 12 Kasım 2016 tarihinde http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:csL16SaZco8J:www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do%3Fistab_id%3D1592+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr adresinden alındı.

TÜİK (2013). 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya. Sayı: 15866. 13 Kasım 2017 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866> adresinden alındı.

TÜİK (2014). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Araştırması. Sayı:16198. 18 Mart 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16198> adresinden alındı.

TÜİK (2015). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Araştırması. Sayı:18660. 18 Mart 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18660> adresinden alındı.

TÜİK (2016). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Araştırması. Sayı: 21779. 18 Mart 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> adresinden alındı.

TÜİK (2017). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Araştırması. Sayı: 24862. 13 Kasım 2017 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24862> adresinden alındı. Ulanowicz, A. (2005). Philippe aries: representing childhood project. Edit. Marah, G. 12 Kasım 2016 tarihinde http://representingchildhood.pitt.edu/medieval_child.htm adresinden alındı.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.